

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1878 ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Διαρκής γιορτή της ελευθερίας

του Σωτηρίου Δ. Μασταγκά

Ευχαριστώ θερμά τον Δήμαρχο του Δήμου Δίου-Ολύμπου και στο πρόσωπό του όλα τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου για την εξαιρετικά τιμητική πρόσκληση να εκφωνήσω την επετειακή ομιλία στο πλαίσιο της πανηγυρικής εκδήλωσης εορτασμού της Επανάστασης του Ολύμπου κατά το 1878. Αισθάνθηκα αμήχανα με τη σκέψη ότι θα απευθυνθώ σε ακροατήριο, θα μιλήσω δηλαδή για την ένδοξη Επανάσταση του 1878 σε σας που έχετε παρακολουθήσει δεκάδες πανηγυρικούς λόγους και επιμελώς γνωρίζετε τα γεγονότα, την εξέλιξή τους και τα αποτελέσματα.

Η ιστορική μνήμη ενισχύει το ηθικό, ανατάσσει την αξιοπρέπειά μας, υπηρετεί αξίες και αποτελεί, εκ των πραγμάτων, συστατικό στοιχείο της έννοιας και του περιεχομένου της πατρίδας και του έθνους. Τότε, τον Φεβρουάριο του 1878 ξεσηκώθηκε ο Όλυμπος, πήραν φωτιά τα Πιέρια, ανέμισε στο Λιτόχωρο το φλάμπουρο της λευτεριάς. Οι Λιτοχωρίτες στάθηκαν στο χρέος, «Εμείς είμαστε Έλληνες», είπαν.

Σήμερα, η επέτειος και το σύγχρονο μήνυμά της προβάλλεται με την μοναδική αλήθεια, χωρίς να περισπάται από τύπους. Η επέτειος αυτή κάθε μήνα Φεβρουάριο σημαδεύει την Επανάσταση του μακεδονικού ελληνισμού στο Λιτόχωρο, τον Κολινδρό, στον Όλυμπο, στα Πιέρια και στη συνέχεια σ' όλη την Μακεδονία και Θεσσαλία.

Συμπληρώνεται τούτο το έτος και τούτον τον μήνα ακριβώς η πεντηκοστή επέτειος από την 19η Φεβρουαρίου 1967, ημέρα Κυριακή που για πρώτη φορά τιμήθηκε στο Λιτόχωρο με επισημότητα και μεγαλοπρέπεια η ιστορική Μακεδονική Επανάσταση του 1878. Για τους κατοίκους του Λιτοχώρου επρόκειτο για ένα όνειρο, που γινόταν τελικά πραγματικότητα, καθώς το μεγάλο αυτό ιστορικό γεγονός κινδύνευε να αγνοηθεί, και να λησμονηθεί, και παρ' ολίγον να εξαφανιστεί από τη μνήμη των νέων γενεών και από την ιστορία της Μακεδονίας και της Ελλάδας.

Η πρωτοβουλία και η ευγνωμοσύνη ανήκει στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών της Θεσσαλονίκης, η οποία έφερε στο προσκήνιο της επικαιρότητας το γεγονός της Επανάστασης του Ολύμπου. Οι άνθρωποι της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών με τα περιοδικά «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ» και «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ» συνέλαβαν την ιδέα και έπεισαν την Κυβέρνηση να λάβει την απόφαση για τον επίσημο εορτασμό της επετείου.

19 Φεβρουαρίου 1967. Το πρόγραμμα των εορταστικών εκδηλώσεων κατήρτισε η Νομαρχία Πιερίας σε συνεργασία με τον Δήμο Λιτοχώρου. Στον πρώτο εκείνο εορτασμό προσκλήθηκαν και παρευρέθησαν οι εξής επίσημοι: Ο Υπουργός Βορείου Ελλάδος και

Πρύτανης Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Παναγιώτης Χρήστου με διευθυντές και επιθεωρητές του Υπουργείου – Ο Μητροπολίτης Κίτρους Βαρνάβας – Ο Διοικητής Β' Σώματος Στρατού – Οι βουλευτές του νομού Πιερίας – Οι Νομάρχες Πιερίας και Ημαθίας – Οι δήμαρχοι Θεσσαλονίκης και Κατερίνης – προϊστάμενοι αστυνομικών και δικαστικών αρχών – πρόεδροι κοινοτήτων, οργανισμών, φορέων, συλλόγων κλπ.

Οι κάτοικοι του Λιτοχώρου, παρά την έντονη βροχόπτωση, κατέκλυσαν την πλατεία για να συμμετάσχουν στις εκδηλώσεις.

Στην εκκλησία του αγίου Νικολάου τελέστηκε δοξολογία, η επιμνημόσυνη δέηση και εκφωνήθηκε ο πανηγυρικός της ημέρας. Ακολούθως, στην πλατεία, υπό τους ήχους της στρατιωτικής μπάντας, έγινε έπαρση της σημαίας και κατατέθηκαν στεφάνια σε ειδικό κενοτάφιο. Στη συνέχεια, οι μαθητές και οι μαθήτριες του Λυκείου Λιτοχώρου, φορώντας τοπικές στολές, χόρεψαν παραδοσιακούς χορούς. Μετά τους χορούς, οι επίσημοι και οι προσκεκλημένοι παρέκάθισαν σε γεύμα που παρέθεσε ο Δήμαρχος Λιτοχώρου Γεώργιος Φούντος και όπου έγιναν προσφωνήσεις.

Στον πρώτο εορτασμό, στις 19 Φεβρουαρίου 1967, εκδηλώθηκε η παλλαϊκή επιθυμία, όπως η επέτειος καθιερωθεί επισήμως από την πολιτεία ως ετήσια εθνική τοπική εορτή. Οι αυθόρμητες κοινωνικές εκδηλώσεις των Λιτοχωριτών ήταν το καθήκον τους στη μνήμη των μαρτυρικών προγόνων τους. Έκτοτε, με Διάταγμα, ο Δήμος και οι κάτοικοι του Λιτοχώρου κάθε χρόνο, την πρώτη Κυριακή μετά την 19η Φεβρουαρίου, εορτάζουν συνεχώς μέχρι σήμερα, πανηγυρικά και επίσημα την επέτειο της Επανάστασης της Μακεδονίας του 1878. Κρίνοντας ότι μία Επανάσταση ιστορείται και αποτιμάται πιο σωστά, όταν δοθούν τα γεγονότα, μέσα στα οποία εκδηλώνεται, θεωρώ αναγκαία την επισκόπησή της από χρονική σειρά. Ασφαλώς για τον ομιλητή δεν είναι εύκολο, γιατί πρέπει στον περιορισμένο χρόνο της πανηγυρικής διαλέξεως να καλύψω ένα πολύ εκτεταμένο θέμα.

Στις 24 Απριλίου 1877 είχε κηρυχθεί ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος, στη διάρκεια του οποίου αναθερμάνθηκαν τα απελευθερωτικά κινήματα στη βαλκανική Χερσόνησο. Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Βοσνία, Σερβία και Βουλγαρία συντονίζουν τον αγώνα τους εναντίον των Τούρκων. Τον Νοέμβριο του 1877 πέφτει η Πλεύνα και ακάθεκτα τα ρωσικά στρατεύματα ξεχύθηκαν για την Κωνσταντινούπολη, το όνειρο του ρωσικού ιμπεριαλισμού. Η ραγδαία προέλαση των Ρώσων προς την Ανδριανούπολη έφερε μεγαλύτερη αναστάτωση, διότι ήταν γνωστός ο σκοπός της Ρωσίας να δημιουργήσει τη μεγάλη Βουλγαρία, με κυριαρχία στην ελληνική Ρωμυλία, σ' όλη την Μακεδονία και Θράκη.

Η Ελλάδα έμενε αμέτοχη και ουδέτερη, υπακούοντας στις έντονες πιέσεις των Άγγλων. Όμως οι ραγδαίες εξελίξεις οδήγησαν τελικά την κυβέρνηση Αλέξανδρου Κουμουνδούρου και τον βασιλιά Γεώργιο σε αλλαγή στάσης και πολιτικής. Από τη Θεσσαλονίκη ο γενικός πρόξενος Κωνσταντίνος Βατικιώτης, φλογερός πατριώτης, με συνεχείς αναφορές και κατατοπιστικές εκθέσεις ενημέρωνε την ελληνική κυβέρνηση για τον νέο κίνδυνο που έμπαινε ο υπόδουλος ελληνικός πληθυσμός. Στην Αθήνα οργανώθηκαν τα πατριωτικά σωματεία «ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ» και «ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ», με μέλη επιφανείς Μακεδόνες. Για να πετύχουν τον σκοπό τους τα δύο αυτά σωματεία, τον Ιανουάριο ενώθηκαν και σχημάτισαν την Κεντρική Επιτροπή Μακεδονικού Αγώνος. Ψυχή της Επιτροπής ήταν ο Στέφανος Δραγούμης.

Ιανουάριος 1878. Πέφτει η Ανδριανούπολη, το τελευταίο οχυρό στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο. Τα ρωσικά στρατεύματα φτάνουν στην Κωνσταντινούπολη, στο προάστιο του Αγίου Στεφάνου, όπου υπό την πίεση των τηλεβόλων υπογράφεται η ομώνυμη Συνθήκη. Σωστή καταδίκη σε θάνατο του ελληνικού γένους. Η Συνθήκη εκείνη δημιουργούσε τη μεγάλη

Βουλγαρία, από τη Μαύρη Θάλασσα ως την Αλβανία κι από τον Δούναβη ως το Αιγαίο και τον Όλυμπο.

Η Μακεδονική Επιτροπή των Αθηνών για να προλάβει τα γεγονότα, αποφάσισε την κήρυξη της επανάστασης στο Λιτόχωρο, σε συνεννόηση με τον πρόξενο Βατικιώτη, τον επίσκοπο Κίτρους Νικόλαο και τους οπλαρχηγούς του Ολύμπου.

Νύχτα της 15ης προς 16η Φεβρουαρίου 1878. Αγκυροβολούν στην Πλάκα Λιτοχώρου τα ατμόπλοια «ΒΥΖΑΝΤΙΟ» και «ΥΔΡΑ» και αποβιβάζουν σώμα 500 ανδρών εθελοντών, που είχε συγκροτήσει η Μακεδονική Επιτροπή στην ελεύθερη Ελλάδα. Αρχηγός του σώματος ο Κοσμάς Δουμπιώτης, λοχαγός του ελληνικού στρατού. Οι Λιτοχωρίτες έφθασαν στην παραλία με τα ζώα τους και μετέφεραν όπλα και πολεμοφόδια στο Μετόχι του Αγίου Διονυσίου, το οποίο οχύρωσαν οι επαναστάτες. Οι κάτοικοι υποδέχτηκαν το ένοπλο σώμα με ανυπόκριτη χαρά και ενθουσιασμό. Να μια χαρακτηριστική περιγραφή από τον Ιδομενέα Στρατηγόπουλο, πολεμικό ανταποκριτή, που συνόδευε τον Δουμπιώτη:

«Ήτο συγκινητικώτατον το θέαμα, ότε, έσπευσαν μετά πλήθους φορτηγών ζώων οι κάτοικοι του Λιτοχώρου εις υποδοχήν ημών. Και είδον νέους εφήβους, ομηλικούς μου, οι οποίοι έτρεχον εις την από του χωριού προς την παραλιαν κατωφέρειαν, δια να φιλήσουν τα όπλα και τα πολεμοφόδια, τα οποία εκομιζομεν προς αυτούς, όπως διεκδικήσουν δι' αυτών την ελευθερίαν των».

Την Κυριακή 19 Φεβρουαρίου 1878, σχηματίζεται προσωρινή Επαναστατική Κυβέρνηση με πρόεδρο τον Λιτοχωρινό Ευάγγελο Κοροβάγκο. Το πρακτικό της συνεδριάσεως για τον ορισμό της Κυβέρνησης υπογράφουν οπλαρχηγοί του Ολύμπου και αντιπρόσωποι 40 χωριών του Ολύμπου και της Πιερίας. Την επομένη, 20 Φεβρουαρίου, ο επίσκοπος Κίτρους Νικόλαος Λούσης, μέλος της προσωρινής Κυβέρνησης, κηρύσσει την επανάσταση στον Κολινδρό και υψώνει την ελληνική σημαία. Η εξέγερση ή ανταρσία, όπως είναι το σωστότερο, πήρε καθολική μορφή.

Αμέσως η Επαναστατική Κυβέρνηση του Λιτοχώρου συνέταξε προκήρυξη προς τις χριστιανικές Ευρωπαϊκές δυνάμεις, την οποία επέδωσε στους Προξένους στη Θεσσαλονίκη. Αυτή η διακήρυξη της ελευθερίας κλείνει μέσα της ήθος, αποφασιστικότητα και ηρωικό φρόνημα, μα κυρίως την φλόγα και το πείσμα της ελευθερίας των γενναίων και αγνών εκείνων προγόνων μας. Επιλέγω ένα απόσπασμα: «Ηναγκάσθημεν να καταφύγωμεν εις τα όπλα, ίνα αποθάνωμεν τουλάχιστον ως άνθρωποι και Έλληνες, εάν δεν μας επιτραπή να ζήσωμεν ως άνθρωποι λογικοί και ελεύθεροι».

Οι κινήσεις τακτικής, τις οποίες επιχείρησε ο Κοσμάς Δουμπιώτης, δεν ήταν πετυχημένες. Άφησε ανοχύρωτο το Λιτόχωρο, χωρίς να προχωρήσει στην κατάληψη της Κατερίνης. Στράφηκε σε μικρότερης σημασίας χωριά και μέρη των Πιερίων. Ο Ασάφ Πασάς, που ήρθε από τα Σκόπια, στις 25 Φεβρουαρίου μπήκε στην Κατερίνη και αμέσως στις 28 βάδισε προς τον Κολινδρό, τον ανακαταλαμβάνει, καταστέλλοντας εκεί την ανταρσία.

Την 4η Μαρτίου 1878 ο Ασάφ Πασάς βαδίζει εναντίον του Λιτοχώρου, με 1500 άνδρες και 2 τηλεβόλα. Οι Τούρκοι καίνε ολοσχερώς το ανυπεράσπιστο Λιτόχωρο, το λεηλατούν, σφάζουν και ατιμάζουν γυναικόπαιδα. Οι κάτοικοι της κωμόπολης και των γύρω χωριών καταφεύγουν στο μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου για να σωθούν. Η πυρπόληση του Λιτοχώρου σήμανε το τέλος της Επανάστασης. Το ένα μετά το άλλο τα ξεσηκωμένα χωριά πέφτουν ξανά στα χέρια των Τούρκων.

Όστόσο ο σπινθήρας που άναψε στο Λιτόχωρο, στον Κολινδρό, στον Όλυμπο και στα Πιέρια, ήταν μοιραίο να ζώσει στις φλόγες ολόκληρη την Μακεδονία. Τη σκυτάλη του αγώνα πήραν η Βέροια, Κοζάνη, Καστοριά, Σιάτιστα μέχρι τις Πρέσπες, Πισοδέρι, Φλώρινα και

Μοναστήρι. Από τις κορυφές του Ολύμπου μέχρι το Βόϊο, τον Γράμμο, το Βίτσι, το Περιστέρι, σ' όλη τη Δυτική Μακεδονία και τη Θεσσαλία, μια κραυγή ακούγεται παντού: «Ένωση με την Ελλάδα».

Ποτέ καμιά θυσία δεν πάει χαμένη. Η Επανάσταση του 1878 έσβησε, όμως μήτε το αίμα, μήτε το φρόνημα, ούτε η πίστη χάθηκαν. Οι Μακεδόνες δήλωσαν πεισματικά την παρουσία τους, όπως το 1821, το 1854, και απέδειξαν μαχητικά πόσο στέρα ήταν τα ιδανικά τους στις παραδομένες αξίες της ελευθερίας. Στο Συνέδριο του Βερολίνου, τον Ιούνιο του 1878, η Ελλάδα ισχυροποίησε την διαπραγματευτική της θέση κι έτσι προσαρτήθηκαν στο ελεύθερο κράτος η Θεσσαλία και μέρος της Ηπείρου. Οι διπλωμάτες που συμμετείχαν στο Συνέδριο του Βερολίνου συμφώνησαν να παραχωρηθεί στην Ελλάδα κι ένα μικρό τμήμα της Μακεδονίας μέχρι και το Λιτόχωρο. «Όριον της παραχωρουμένης τη Ελλάδι χώρας ετέθη υπό των διπλωματών ο Ενιπεύς παρά το Λιτόχωρον», αναφέρει κείμενο της εποχής. Όμως η διάταξη αυτή έμεινε «γράμμα κενόν», γι' αυτό και ο επίσκοπος Πλαταμώνος Αμβρόσιος στα 1881 εκφράζει την πικρία και αγανάκτησή του. «... ανακινείται εν εμοί εξαιρετικώς και αίσθημά τι δύσθυμον ... Εννοώ το Λιτόχωρον ... Το Λιτόχωρον, το ολοκαύτωμα εις τον βωμόν της πατρίδος προσενεχθέν, το αγογγύστως υποστάν τα δεινά της επαναστάσεως του 1878, νυν τύχη κακή αποτελεί το μεθόριον της δούλης από της ελευθέρας Ελλάδος!». Η μακεδονική επανάσταση του 1878 ήταν ιδέα και πόθος για ελευθερία και σαν τέτοια γαλούχησε τη γενιά των Μακεδονομάχων την περίοδο 1904-1908. Διατράνωσε την ελληνικότητα της Μακεδονίας και κράτησε αναμμένη τη φλόγα της ελευθερίας μέχρι τη μεγάλη εξόρμηση του 1912-1913, που ήρθε η πολυπόθητη απελευθέρωση.

Ήταν στην κυριολεξία ένας ύμνος στην ελευθερία. Το διαχρονικό μήνυμα φτάνει μέχρι τις μέρες μας και είναι απλό: Στην ιστορική εξέλιξη οι λαοί και τα έθνη δεν είναι έρμαια των αποφάσεων των ισχυρών της γης, αλλά με τον ηρωισμό, την αποφασιστικότητα και τη θυσία των παιδιών τους, μπορούν μόνοι τους να καθορίσουν τη μοίρα τους, να προετοιμάσουν το δικό τους μέλλον.

Γονατίζουμε στη μνήμη των αγωνιστών και αγνών εκείνων Μακεδόνων. Το παράδειγμά τους είναι πιο εύγλωττο και εναργέστερο από άλλοτε. Σήμερα, όμως, ο ελληνικός λαός πορεύεται τον δρόμο του χρέους; Το δίλημμα που διαμορφώνεται είναι εάν στην Ενωμένη Ευρώπη σταδιακά επικρατεί ένα ανεθνικό συνονθύλευμα, παρά μια σύμπραξη εθνικών οντοτήτων. Στην πολυπολιτισμική και πολυφυλετική, όπως φαίνεται, Ενωμένη Ευρώπη, οι σύγχρονοι Έλληνες εκχωρούμε την ελευθερία μας και την αυτοτέλεια, θυσιάζοντάς τα στον βωμό μιας συλλογικότητας ή υπερασπιζόμαστε και οριοθετούμε την εθνική μας ιδιαιτερότητα και ελευθερία;

Οι επαναστάτες του 1878 στον Όλυμπο, στα Πιέρια και την Μακεδονία έστησαν τρόπαια, όχι για να τα θαυμάζουμε και να τους επαινούμε, αλλά για να ακολουθούμε τις πράξεις της γενναιότητάς τους. Για ένα μόνον πράγμα πολέμησαν και θυσιάστηκαν: την ελευθερία. Αν πιστεύουμε ότι η επέτειος της Επανάστασης στο Λιτόχωρο το 1878 διαμορφώνει και ενισχύει την εθνική ταυτότητα, τότε σίγουρα εμείς οι σύγχρονοι Μακεδόνες διαχρονικά, σταθερά και έμπρακτα τιμούμε την πατρίδα, την αξία της ελευθερίας και την ιστορική μνήμη.

Ας μου επιτραπεί να κλείσω την ομιλία μου για τις ιστορικές τύχες της αγαπημένης μας Μακεδονίας στις μεγάλες εκείνες μέρες του 1878 με τα λόγια του Λιτοχωρινού λόγιου και Λυκειάρχη Αθανασίου Λασποπούλου:

«Εις την Μακεδονίαν, οι Μακεδόνες και οι προστάται του νόμου και του Δικαίου ο όρκος ημών έστω: "Μακεδονία, ο νους και η καρδιά ημών!"».

Πανηγυρικός λόγος για την επανάσταση του 1878 στη Μακεδονία

Συντάχθηκε απο τον/την mouseio

Εκεί, ώ Πανέλληνες, τον νουν ημών και την καρδιαν! Εκεί ναι, η ζωή ημών! Εις την μεγάλην Μακεδονίαν».

(Πανηγυρικός λόγος που εκφωνήθηκε το Σάββατο, 20 Φεβ 2016, στην αίθουσα εκδηλώσεων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Λιτοχώρου.)

